

JAARVERSLAG 2004

Appendix voor raadscommissie Stadsontwikkeling

Colofon

De Nijmeegse Rekenkamer:

De Gemeentelijke Rekenkamer Nijmegen (verder de Rekenkamer) bestaat uit raadsleden, heeft een externe voorzitter en wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris. Zij heeft een onafhankelijke positie binnen de gemeente. Haar doel is de gemeenteraad een extra handvat te bieden zijn controlerende taak uit te voeren. De Rekenkamer voert onderzoek uit, waarbij zij antwoord wil krijgen op vragen zoals: zijn de doelen van het gemeentelijk beleid bereikt? Zijn de voorbereiding en de uitvoering van het beleid efficiënt verlopen? Welke aanbevelingen zijn nodig om de doeltreffendheid te vergroten?

De Rekenkamer voert zelf onderzoek uit. In de onderzoeken wordt altijd teruggekeken naar het verleden, met als nadrukkelijke bedoeling te leren voor de toekomst. Jaarlijks stelt de Rekenkamer een onderzoeksplan op, waarin wordt aangegeven welke onderzoeken in uitvoering worden genomen. Ieder jaar doet de Rekenkamer in ieder geval onderzoek naar de jaarrekening. Daarnaast voert zij twee tot drie onderzoeken uit die gericht zijn op de doeltreffendheid, doelmatigheid en/of rechtmatigheid op specifieke beleidsterreinen of onderdelen daarvan.

Samenstelling:

Leden:	P. Breukers A. Hillen B. Muhren W. van Nispen M. Simons – Welschen
Plaatsvervangende leden:	1 ^e : B. van Zijll de Jong – Lodenstein 2 ^e : J. Lagerweij
Voorzitter:	L. Dolmans
Secretaris:	J. Smink

Inhoudsopgave

1.	<u>Inleiding</u>	1
2.	<u>Rioolbeleid</u>	2
2.1	Conclusies en aanbevelingen Rekenkamer	2
2.2	Reactie van het College	7
2.3	Raadsbesluit	8
2.4	Beschrijving stand van zaken uit jaarverslag 2003	9
2.8	Voortgang 2004	9
3.	<u>Onderzoek rechtmatigheid, case grondexploitaties</u>	10
3.1	Uit het Rekenkamerrapport: opmaat voor de discussie	10
3.2	Reactie College	12
3.3	Nawoord Rekenkamer	15
3.4	Beschrijving stand van zaken uit jaarverslag 2003	16
3.5	Voortgang 2004	16

1. Inleiding

In ons jaarverslag hebben wij gerapporteerd over de door ons uitgevoerde onderzoeken in 2004. Wij hebben daarin een beknopte samenvatting gegeven van onze aanpak, de reactie van het College en de besluitvorming door de Gemeenteraad. Daarnaast hebben we in het jaarverslag onze bevindingen op hoofdlijnen uit de oriënterende onderzoeken teruggekoppeld. Vanuit onze nazorg hebben wij in het jaarverslag gerapporteerd over de rode lijn daaruit. Deze luidt:

Bij elk van de uitgevoerde onderzoeken blijkt de implementatie van het verbetertraject achter te blijven bij de gemaakte afspraken. Daarbij blijkt dat het College de Gemeenteraad daarover niet informeert, maar dat de Gemeenteraad het College ook niet aanspreekt op de gemaakte afspraken. Eerder hebben wij de Gemeenteraad hier ook al op gewezen (brief 2003, onderzoek Tandem). Afspraken, respectievelijk besluiten naar aanleiding hiervan zijn op hun beurt tot nu toe niet ingevuld. De huidige werkwijze is in onze ogen een belangrijke belemmering voor het doorvoeren van verbeteringen en het boeken van resultaten. Omdat wij van mening zijn dat de Gemeenteraad, wanneer hij afspraken met het College maakt, een belangrijke eigen verantwoordelijkheid heeft in het toezien op de uitvoering daarvan, hebben wij de Gemeenteraad geadviseerd *op korte termijn* een volgsysteem op te zetten voor afspraken die hij met het College maakt (brief dd 12 oktober 2004/kenmerkC940-052).

De brief is behandeld in de vergadering van de raadscommissie Algemeen Bestuur van 18 januari 2005. De commissie heeft aangegeven dat hij nu snel een volgsysteem wil voor gemaakte afspraken tussen Raad en College. De wethouder heeft aangegeven in de volgende vergadering van de commissie te komen met een voorstel voor de termijn waarop hij dat kan realiseren.

Per raadscommissie hebben wij een appendix bij het jaarverslag gemaakt, waarin we meer uitgebreid ingaan op de stand van zaken van de afgesproken verbetertrajecten naar aanleiding van rekenkameronderzoeken. In voorliggende appendix voor de commissie Stadsontwikkeling gaan wij in op de onderzoeken:

- Rioolbeleid (2002);
- Rechtmatigheid, case grondexploitaties (2003).

2. Rioolbeleid (november 2002)

Achtereenvolgens hebben wij hier opgenomen:

- Conclusies en aanbevelingen Rekenkamer;
- Reactie van het College;
- Raadsbesluit;
- Beschrijving stand van zaken uit jaarverslag 2003;
- Voortgang 2004 (blz 9).

Wie de achtergrond kent, kan volstaan met het lezen van 'voortgang 2004'.

2.1 Conclusies en aanbevelingen Rekenkamer

Het doel van ons onderzoek 'rioolbeleid' was een helder beeld te geven van de voortgang van de uitvoering van het rioolbeleid, zoals verwoord in het GRP (en Waterplan) in relatie tot de besteding van middelen en de hoogte van de tarieven.

Om dit inzicht te kunnen geven hebben wij de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Wat is de mate van realisatie van de gestelde doelen ten opzichte van de planning?
- Wat is de mate van realisatie van de voorgenomen maatregelen ten opzichte van de planning?
- Wat zijn de beschikbare middelen voor de uitvoering geweest in relatie tot de planning?
- Wat is de inzet van middelen voor de uitvoering geweest in relatie tot de planning?

Wij concluderen dat wij deze vragen maar zeer te dele kunnen beantwoorden. Navraag bij de provincie, de VROM-inspectie en het Waterschap die elk een taak hebben in het toezicht op de uitvoering van het GRP, wees uit dat ook zij geen helder beeld van de mate van uitvoering van dat GRP hebben.

Realisatie doelen?

Of de doelen zijn gerealiseerd kunnen wij niet aangeven, hiervoor ontbreekt te veel informatie. Metingen naar het feitelijk functioneren van het stelsel worden niet uitgevoerd en in het verwerken van de meetgegevens van de onderzoeken naar de kwaliteit van de riolering een grote achterstand ontstaan.

Realisatie maatregelen?

Er is een achterstand in de uitvoering van de maatregelen. Voor de milieumaatregelen is deze relatief beperkt. Voor de vervangingen en het beheer is deze niet te duiden. Door de werkwijze van het GRP waarin gewerkt wordt met gemiddelde benodigde bedragen per jaar, in combinatie met het feit dat de uit te voeren maatregelen nooit geconcretiseerd zijn, kunnen wij niet aangegeven hoe groot deze achterstand is.

De beschikbare middelen zijn, behalve in 2001, in de gehele planperiode lager geweest dan in het GRP als benodigd was aangegeven. Het gevolg hiervan is geweest dat in een groot aantal jaren sprake was van budgetoverschrijdingen.

Beschikbare middelen lager dan gepland

Gedurende het onderzoek viel het ons op dat er veel anders is gelopen dan voorgenomen in het GRP (inhoudelijk, personeel, financieel), dat hierover nauwelijks rapportages zijn terug te vinden en dat de gemeenteraad hierover nooit vragen heeft gesteld. Wat wij als rode draad terug zien bij de uitvoering van het rioolbeleid is dat niet planmatig wordt gewerkt en dat besluitvorming impliciet plaatsvindt. Gegeven deze situatie hebben wij besloten niet te volstaan met de beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op het geven van kennis en inzicht aan de gemeenteraad, maar ons over het geconstateerde beeld een oordeel te vormen.

Ten behoeve van deze oordeelsvorming hebben wij gesproken met drie deskundigen op het gebied van riolering:

- De heer drs. H.J. Gastkemper, directeur Stichting Rioned
- De heer dr. ir. A.J. Oomens, docent post-academische opleiding GRP/adviseur riolering en stedelijk waterbeheer ingenieursbureau
- De heer prof. dr. ir. F.H.L.R. Clemens, hoogleraar riolering Technische Universiteit Delft/adviseur riolering en stedelijk waterbeheer ingenieursbureau

Niet planmatig gewerkt

Het GRP is op zichzelf een helder en duidelijk plan. Het is echter een statisch boekwerk gebleven. Er is geen invulling gegeven aan het systematisch invullen van de cyclische werkwijze als voorgestaan in de Leidraad Riolering en onderschreven in het GRP.

In de uitvoering ligt de nadruk op de uitvoering van de milieumaatregelen en op calamiteitenbeheer. Met het voeren van een calamiteitenbeheer zijn niet de nagestreefde doelen het uitgangspunt voor het bepalen van de uitvoering, maar de beschikbare financiële en personele middelen. En hoewel de financiële en personele problemen bij uitvoering gedurende een aantal jaren aan de orde zijn, volgt geen bezinning op de aanpak, geen vraag om aanvullende middelen of een overzicht van de consequenties van het vervolgen van deze aanpak.

Ons inziens is met het GRP alleen invulling gegeven aan de wettelijke verplichting een GRP op te stellen. Aan de gedachte achter die planverplichting, namelijk het in de greep krijgen van de rioleringsproblematiek, is gedurende de uitvoering voorbij gegaan, zodat het plan feitelijk weinig betekenis heeft gehad.

Hoewel al vrij snel duidelijk was dat de uitvoering niet liep als voorgenomen, er achterstanden in de uitvoering ontstonden, er sprake was van budgetoverschrijdingen en problemen met de personele bezetting, is de voorgenomen financiële evaluatie na vijf jaar niet uitgevoerd. Ons inziens maakte de afwijking van de voorgenomen werkwijze in het GRP, in combinatie met het feit dat geen afweging is gemaakt van de consequenties van die werkwijze, het des te noodzakelijker wel een evaluatie uit te voeren. Een aanvullend argument voor de noodzaak van die evaluatie is de opmerking van de deskundigen dat een looptijd van een GRP van tien jaar bijzonder lang is. Naar hun oordeel kan met een planperiode van vier tot vijf jaar beter worden aangesloten op de vele veranderingen die zich voordoen op het gebied van rioolbeheer. Een financiële evaluatie na vijf jaar is dus wel het minste wat verwacht had mogen worden.

Het is ons opgevallen dat het tekort aan personele en financiële middelen vaak als oorzaak wordt aangemerkt van de gehanteerde werkwijze. Wij zijn van mening dat

de fundamentele oorzaak ligt bij het ontbreken van concreet beleid en bij het achterwege blijven van een cyclische invulling van de uitvoering.

Impliciete besluitvorming

De ad-hoc benadering zien wij terug in de wijze van besluitvorming door de gemeenteraad. De gemeenteraad heeft zijn rol rond het rioolbeleid beperkt tot het vrijgeven of intrekken van budgetten voor de uitvoering. Aan zijn controlerende taak heeft de gemeenteraad nauwelijks invulling gegeven. Op basis van diverse signalen en bronnen had de gemeenteraad ons inziens kunnen weten dat de uitvoering niet liep als was voorgenomen en daar actie op moeten ondernemen. Verder dan een aantal vragen of opmerkingen (over de inzet van financiën) bij de behandeling van de jaarrekening is de gemeenteraad niet gegaan.

Extra kosten

Hoewel wij de consequenties van de gehanteerde werkwijze niet exact kunnen duiden, is ons op basis van de gesprekken met de deskundigen wel duidelijk geworden dat deze extra geld kost en de nodige risico's met zich mee brengt.

De gehanteerde aanpak betekent dat extra kosten gemaakt moeten worden. In de eerste plaats is calamiteitenbeheer duurder dan structureel beheer en onderhoud. Bij vervangingen van riolen gaat het om minimaal 50% meer kosten.

Daarnaast hebben de deskundigen aangegeven dat ook door het uitvoeren van metingen belangrijke kostenbesparingen te bereiken zijn en dus dat het achterwege laten van metingen geld kost. Aangegeven is dat de ervaring leert dat goed gekozen meetprogramma's aantoonbaar terugverdiend worden.

In de gemeenteraad is diverse malen gesproken over de noodzaak van tariefsverhoging. Deze discussies waren steeds gericht op het beperken van lasten voor de burger; de inhoud speelde bij deze discussies nauwelijks een rol. Bovendien werd voorbijgegaan aan de extra kosten die gemaakt worden door de gehanteerde werkwijze.

Aanzienlijke risico's

De gehanteerde werkwijze betekent dat de gemeente een aantal risico's loopt. Inzicht in de aard en de omvang daarvan is er niet. Behalve in algemene termen, kunnen wij deze risico's ook niet concretiseren. In onze gesprekken met de deskundigen zijn voorbeelden naar voren gebracht, die ook in Nijmegen aan de orde (kunnen) zijn:

- **Inhoudelijk:**
Door de achterstand in het verwerken van de inspectieresultaten is er geen actueel inzicht in de toestand van het rioolstelsel. Het risico is groot dat men voor onaangename verrassingen komt te staan. Dat het aantal calamiteiten toeneemt zien wij als signaal hiervoor.

Na de oorlog is in een hoog tempo riolering aangelegd, waarbij de kwaliteit niet de hoogste prioriteit kreeg. Uitgaande van een gemiddelde levensduur van riolering van circa 60 jaar, is de kans groot dat op korte termijn een hausse van noodzakelijke vervangingen aan de orde is.

Met de introductie van milieumaatregelen is het rioolstelsel complexer geworden. Dat brengt ook nieuwe risico's met zich mee. In de gesprekken met deskundigen

is aangegeven dat milieumaatregelen consequenties kunnen hebben voor de kwaliteit van de riolering. Er zijn situaties bekend dat rioolbuizen na het treffen van milieumaatregelen (aanleg bergbezinkbassin of op grote schaal afkoppelen) sneller in kwaliteit achteruitgingen, omdat er minder regenwater door de buis wordt afgevoerd of afvalwater langer in de buis aanwezig is.

Een ander voorbeeld dat is genoemd zijn toenemende volksgezondheidsrisico's bij de aanleg van moderne stelsels gericht op drinkwaterbesparing (grijswatercircuit) en het vasthouden van gebiedseigen water (afkoppelen). Wat dit laatste betreft is erop gewezen dat de kans op foutaansluitingen (door doe het zelv ers) veel groter is.

- **Financieel:**
De deskundigen noemen het feit dat geen zekerheid van budget bestaat een groot risico voor de uitvoering van het rioolbeleid. Die zekerheid is er niet, omdat (behalve voor de milieumaatregelen) de kosten voor de riolering gefinancierd worden uit de algemene middelen. Elk jaar wordt de inzet van middelen voor de riolering dus afgewogen tegen de inzet van middelen voor andere taken. Dat dit een niet denkbeeldig risico is bewijzen de bezuinigingen op het budget voor vervangingen in 1999 tot en met 2001.
- **Juridisch:**
De juridisering van de samenleving brengt met zich dat het aantal claims als gevolg van overlast en/of schade in zijn algemeenheid toeneemt. Bovendien nemen de toegekende schadeclaims in hoogte toe.

Hoewel de risico's op dit moment dus niet exact zijn te duiden, zijn wij er op basis van de gesprekken met de deskundigen van overtuigd dat de risico's aanzienlijk zijn. De deskundigen hebben ons aangegeven dat de problematiek nu nog in die zin beheersbaar is, dat grote calamiteiten zich tot nu toe niet hebben voorgedaan. Hun inschatting is dat de gehanteerde werkwijze nog maximaal enkele jaren vol te houden is. Er komt echter een moment dat dit niet meer gaat. Op dat moment zal het oplossen van de problematiek veel menskracht en veel geld gaan kosten. Overigens vinden wij het feit dat de risico's niet bekend zijn al problematisch genoeg. Wij zijn van mening dat bij een goede besluitvorming sprake is van onderbouwde keuzes, waarbij bekend is welke risico's men loopt.

Uit de gesprekken met de deskundigen is naar voren gekomen dat het beeld van de uitvoering van het rioolbeleid in Nijmegen niet uniek is. Met hen zijn wij echter van mening dat dit niets afdoet aan het feit dat deze situatie zorgelijk is.

Wij sluiten deze slotbeschouwing af met een aantal aanbevelingen. Onze aanbevelingen zijn zeer basaal. Wij hebben hiervoor gekozen, omdat de ervaring van het GRP van 1994 heeft geleerd dat het komen tot de gewenste wijze van uitvoering niet vanzelf gaat.

Wij bevelen aan in aanloop naar het opstellen van GRP II grondig na te gaan wat geleerd kan worden van GRP I. Dat kan door een gedegen evaluatie uit te voeren, waarbij tenminste aandacht wordt besteed aan:

- Het functioneren van GRP I als planningsinstrument;
- Het functioneren van GRP I als kader voor de financiering;
- De kwaliteit van het feitelijke werk onder GRP I;
- De oorzaken van de tekortkomingen onder GRP I.

In GRP I was voorzien in een systematische invulling van de uitvoering, in hedendaags jargon: wat willen we bereiken (doelen, functionele eisen), wat moeten we daarvoor doen (maatregelen) en wat kost dat (personele en financiële middelen). Dat blijft ons inziens de belangrijkste basis voor de uitvoering van beleid. Juist omdat het rioolstelsel relatief onzichtbaar is (het ligt immers grotendeels onder de grond) én omdat de gemeente met de huidige werkwijze grote risico's loopt, vinden wij het belangrijk dat systematische invulling wordt gegeven aan de uitvoering.

Om dat te kunnen doen moet aan tenminste de volgende randvoorwaarden worden voldaan:

- **Werk planmatig**
De ervaring van GRP I heeft in ieder geval geleerd dat een systematische invulling van de uitvoering niet vanzelf gaat. Vergelijkbaar met de opzet van de inhoud van het beleid, adviseren wij ook ten behoeve van de uitvoering de trits aan te houden van "wat willen we bereiken, wat moeten we daarvoor doen en wat kost dat". Op die manier wordt duidelijk welke instrumenten en hulpmiddelen moeten worden ingezet om het plan tot uitvoering te brengen en welke personele en financiële middelen hiervoor nodig zijn. Wij willen hierbij onderstrepen dat ook dit niet meer dan een hulpmiddel is. Of het tot een systematische invulling van de uitvoering komt, heeft met name te maken met de actie die wordt ondernomen bij het constateren van een verschil tussen realisatie en planning. Wij zien het als een kwestie van discipline om dit zichtbaar te maken, op basis hiervan besluiten te nemen en hierover helder te communiceren naar de betrokkenen.
- **Ken het stelsel**
Voor een goede uitvoering van het rioolbeleid is het een vereiste het stelsel te kennen. Alleen dan kan immers een goede afstemming plaatsvinden met andere beheerders in de openbare ruimte. Voor een goede kennis van het stelsel is het noodzakelijk:
 - Metingen te verrichten naar het daadwerkelijke systeemgedrag;
 - Te beschikken over een actueel databestand van de toestand van het riool;
 - Zelf voldoende deskundigheid in huis te hebben.
- **Zorg voor constante financiën**
De deskundigen hebben ons er van overtuigd dat het van groot belang is zekerheid te hebben over het beschikbare budget voor de uitvoering van het rioolbeleid. Het vormen van een fonds met de opbrengsten uit de heffing rioolrecht biedt hiervoor de beste garanties. Wij zijn in principe geen voorstanders van fondsvorming, omdat hiermee de afwegingsruimte voor de gemeenteraad beperkt wordt. Op het moment dat afwegingen niet meer aan de orde zijn, omdat deze al zijn gemaakt met het vaststellen van het beleid voor de uitvoering van een wettelijke taak (zoals gebeurt met het vaststellen van een GRP), vinden wij het vormen van een fonds een goede optie, omdat het garanties geeft voor de beschikbaarheid van het benodigde budget.

Met het oog op zijn kaderstellende taak adviseren wij de gemeenteraad zich behalve op de financiën ook uitdrukkelijk op de inhoud te richten. Ons inziens is het aan de gemeenteraad om te besluiten welke strategie wordt gevolgd bij het realiseren van de doelstellingen van het rioolbeleid. Om een goede keuze te kunnen maken, geven wij de gemeenteraad in overweging voorafgaand aan de vaststelling van het GRP II zonodig een contra-expertise te laten uitvoeren.

Welke informatie de raad nodig heeft (en wanneer), om zijn controlerende taak in te vullen, moet hij zelf aangeven. Ons inziens zou het niet alleen moeten gaan om informatie in termen van techniek en kosten, maar ook in termen van kwaliteit en baten. Wij zijn van mening dat laatstbedoelde informatie het rioolbeleid 'tastbaarder' maakt, en daarmee de betrokkenheid kan vergroten.

2.2 Reactie van het College

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van uw bevindingen over het rioolbeleid, de cultuur in en de problemen bij de ambtelijke organisatie en de mechanismen in het samenspel tussen ambtelijke organisatie en gemeentebestuur.

Een helder rapport en na lezing is duidelijk dat het zo niet verder kan. Een verbeteractie is nodig, is deels reeds op gang gebracht doordat uw rekenkamer dit onder zoek heeft gedaan, en als bestuur zullen wij in de voorwaardenscheppende sfeer zoals hierna aangegeven maatregelen treffen.

Wij zijn van mening dat de bevindingen uit het rapport expliciet betrokken moeten worden bij de evaluatie van het GRP I (1994) ten behoeve van het opstellen van het GRP II (2005). Een evaluatie die ondermeer moet uitmonden in een beschrijving van de technische en administratieve stand van zaken, het nader duiden van lacunes in kennis/gegevens en het doen van aanbevelingen dienaangaande voor de opstellers van het GRP II en voor de ambtelijke en bestuurlijke processen.

Daarbij beveelt ons college uw Raad met nadruk aan om dit rapport te betrekken bij de evaluatie van het proces van begrotingsbehandeling van dit jaar, cq van de begrotingsbehandeling in het totaal van de complete beleidscyclus op raadsniveau.

Wij onderkennen dat het invoeren van cyclische processen in een breed georiënteerde (beheer)organisatie als die van een gemeente niet vanzelf gaat. Ten aanzien van het rioolbeleid kan dit gestimuleerd worden door de volgende GRP-cyclus terug te brengen tot 4 jaar, voor zo'n periode afspraken te maken over een minimaal begrotingsniveau en te zorgen dat restantbudgetten meegenomen worden naar het volgende begrotingsjaar. Of formele fondsvorming daarvoor het juiste instrument is zullen wij in het kader van de financiering van het GRPII nader bezien.

Wij zijn het eens met de stelling dat calamiteitenbeheer duurder is dan structureel beheer en onderhoud. Dit sluit volledig aan op het uitgangspunt in het collegeakkoord met betrekking tot het Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR).

Met betrekking tot het toekennen van budgetten voor areaal-uitbreiding en inflatiecorrectie gaat ons college, in tegenstelling tot achter ons liggende periodes, uit van het 'ja-tenzij-principe'.

Ten aanzien van planmatig beheer is in 2001 een verbeteractie in gang gezet. De discussies in het kader van het onderzoek van de rekenkamer hebben die aanpak ondersteund. De eerste resultaten daarvan zijn terug te vinden in de stadsbegroting 2003-2006 (programma integraal waterbeheer) en in het directieplan 2003 voor DGG. Wij zullen toezien op het verder verbreden en doorvoeren hiervan.

Tenslotte is inmiddels besloten dat Nijmegen in RIONED-verband meedoet aan een 'benchmarking rioleringszorg' door 41 gemeenten. Daarbij aan de orde komende aspecten zijn de kwaliteit van het rioolstelsel, uitgaven, milieu-inspanning, organisatievermogen, overlast en klanttevredenheid. Verwacht mag worden dat het leereffect van deelname groot zal zijn en dat op een gestructureerde manier zicht op mogelijkheden voor verbetering wordt gekregen. Het streven is dat de resultaten medio 2003 beschikbaar komen hetgeen op tijd is om mee te worden genomen bij de evaluatie van het GRP I.

Later zijn er door het College de volgende toezeggingen gedaan:

- Toezegging tijdens vergadering commissie (2 december 2002):
 - Jaarlijkse rapportage van de stand van zaken uitvoering GRP.
- Toezeggingen tijdens vergadering Gemeenteraad (18/19 december 2002):
 - Presenteren van cijfers, werkprocessen en planningen zoals die er op dit moment zijn in de commissie (februari of maart), motie (zie raadsbesluit) overgenomen;
 - Dan tevens discussie voeren ter oplading van GRP II: kaders en organisatie/ financiering.

2.3 Raadsbesluit naar aanleiding van het rapport

In zijn vergadering van 18/19 december 2002 heeft de Gemeenteraad unaniem de motie Uitvoeringsplan 2003-2004 Rioolbeleid aangenomen. De motie luidt:

De raad van de gemeente Nijmegen in vergadering bijeen op 18 en 19 december 2002

Overwegende dat:

- De waardering van het rapport van de rekenkamer het beste uitgedrukt kan worden in een voortvarende aanpak van de vervolgstappen;
- Het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan pas in 2005 hoeft te worden vastgesteld;
- Er behalve het vigerende GRP ook een Waterplan een grote invloed heeft op het rioleringsbeleid;
- De beide plannen het GRP en het Waterplan een eigen ritme hebben. Het vigerende GRP loopt tot 2005 en het waterplan geeft een doorzicht tot 2015;
- Het vigerende GRP is weinig uitvoeringsgericht en op zoveel punten bijgesteld, dat het daardoor geen bruikbaar instrument meer is om de controlerende taak van de raad waar te maken.

Draagt het college op:

Om op korte termijn een inzichtelijk tijdspad te geven, voor de werkzaamheden van het vigerende rioolbeleid voor de jaren 2003 en 2004 onderverdeeld naar onderhoud en inspectie, vervanging en milieumaatregelen en voorzien van een gedegen financiële onderbouwing.

2.4 Beschrijving stand van zaken uit jaarverslag 2003

In de brief die wij hebben gestuurd aan de gemeenteraad met betrekking tot de opvolging van afspraken naar aanleiding van Rekenkameronderzoeken hebben wij het volgende geconstateerd:

‘De behandeling van rioolbeleid die in de raadscommissie in februari/maart 2003 aan de orde zou komen is een aantal malen uitgesteld en heeft uiteindelijk plaatsgevonden in vergadering van de raadscommissie Stedelijke Ontwikkeling van 1 september. In deze vergadering is een toelichting gegeven op de stand van zaken van de uitvoering van de (relevante) maatregelen als genoemd in het vigerende GRP en Waterplan. Er heeft geen discussie plaatsgevonden over de invulling van GRP II, er zijn hiervoor ook geen nadere afspraken gemaakt. Wel is de afspraak gemaakt dat de stand van zaken met betrekking tot de financiën per 1 januari 2004 aan de commissie wordt aangeleverd’.

Eind 2003 waren er geen nieuwe feiten over de voortgang van de uitvoering van de gemaakte afspraken te melden.

2.5 Voortgang 2004

Het jaar 2004 heeft in het teken gestaan van de voorbereiding van het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP II).

Het onderwerp ‘rioolbeleid’ is, voor zover naar aanleiding van ons onderzoek relevant, in 2004 op de volgende momenten aan de orde geweest in de raadscommissie Stadsontwikkeling:

- 5 april: De portefeuillehouder heeft een toelichting gegeven op de planning en werkwijze voor het nieuwe Gemeentelijke Rioleringsplan. In tegenstelling tot eerdere toezeggingen is voorgesteld om niet eerst een evaluatie in de commissie te brengen en daarna een (concept) plan, maar om dit in één keer te doen. De commissie is hiermee akkoord gegaan.
- 28 juni: de wethouder heeft een procedurele terugkoppeling gegeven aan de hand van het Plan van Aanpak voor het opstellen van het GRP II. Drie leden uit de commissie hebben zich beschikbaar gesteld voor een werkgroep die tijdens het verdere voorbereidingstraject geconsulteerd kan worden.
- 11 oktober: In deze vergadering is gesproken over de mogelijke strategieën voor het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan. De evaluatie van GRP I maakte daar geen deel van uit. Eerder is afgesproken (5 april) de evaluatie gelijktijdig met het definitieve raadsvoorstel voor het GRP II voor te leggen.

Het is op dit moment de planning van het College het GRP II door de Gemeenteraad te laten vaststellen in zijn vergadering van 27 april 2005.

3. Onderzoek rechtmatigheid, case grondexploitaties (november 2003)

Achtereenvolgens hebben wij hier opgenomen:

- Uit ons rapport: Opmaat voor de discussie;
- Reactie college;
- Nawoord Rekenkamer;
- Beschrijving stand van zaken uit jaarverslag 2003;
- Voortgang 2004 (blz 16).

Wie de achtergronden kent, kan volstaan met het lezen van 'voortgang 2004'.

3.1 Uit het Rekenkamerrapport: Opmaat voor de discussie

Onze bevindingen ten aanzien van het Ontwikkelingsbedrijf betreffen ad-hoc bevindingen en geven dus geen volledig beeld. Dit is het gevolg van de wijze waarop wij ons onderzoek hebben uitgevoerd (met name de keuze voor een beperkte onderzoekstijd), maar ook van de manier van werken die wij hebben aangetroffen binnen het Ontwikkelingsbedrijf.

Wat betekenen de gemaakte opmerkingen dan? Wat kan ervan worden geleerd? En hoe nu verder?

Wat betekenen de gemaakte opmerkingen?

Het doel van ons onderzoek was in de eerste plaats om een beeld te krijgen van de mate waarin het feitelijk functioneren in overeenstemming is met rechtmatigheidseisen.

Zoals vermeld geldt als algemeen uitgangspunt voor het kunnen voldoen aan rechtmatigheid, dat het beheer en de inrichting van de administratie ordelijk en controleerbaar moeten zijn. Dit vereist dat de Administratieve Organisatie (actueel) beschreven is en dat sprake is van waarneembare interne controle.

Ondanks de beperkingen van ons onderzoek hebben wij kunnen vaststellen dat binnen het Ontwikkelingsbedrijf aan deze uitgangspunten niet wordt voldaan. Door het ontbreken van een actuele Administratieve Organisatie en door de gebrekkige dossiervorming, is de inrichting van de administratie onvoldoende ordelijk en controleerbaar. Verder is de interne controle op rechtmatigheidsaspecten niet verbijzonderd, zodat niet op een eenvoudige wijze is vast te stellen welke controles feitelijk hebben plaatsgevonden. Hierbij kan worden aangetekend, dat expliciete verantwoording over rechtmatigheid pas aan de orde is in het kader van de jaarrekening over 2004. Daar kan echter tegenover worden gesteld dat het voldoen aan eisen van rechtmatigheid onder de wetgeving die daarvóór gold evenzeer een eis was. Het verschil zit alleen in de wijze van verantwoording.

Het andere doel van ons onderzoek was te bepalen in hoeverre lasten, baten en balansmutaties feitelijk tot stand komen in overeenstemming met geldende wet- en regelgeving. Als al aangegeven zijn wij aan dit doel van het onderzoek maar beperkt toegekomen. Over individuele lasten, baten en balansmutaties doen wij om die reden geen uitspraken. Wel stellen wij vast dat op dit moment binnen de gemeentelijke organisatie nog niet is bepaald op basis van welke wetten en regels de rechtmatige totstandkoming van lasten, baten en balansmutaties moet worden

beoordeeld. Dat geldt in zijn algemeenheid en dat geldt dus ook voor de afdeling Ontwikkelingsbedrijf. Uit de gevoerde gesprekken hebben wij begrepen dat de afdeling Ontwikkelingsbedrijf het voorsnog niet als zijn taak ziet om te toetsen of de grond die in exploitatie wordt genomen in de stappen die daaraan voorafgingen rechtmatig "exploitatiegereg" is gemaakt. Of dit het geval is, zou vast te stellen moeten zijn aan de hand resultaten van interne controle, maar omdat die niet verbijzonderd is, vergt dit naar verhouding veel tijd.

Wat kan er van de gemaakte opmerkingen worden geleerd?

De gemaakte opmerkingen maken ons inziens duidelijk dat het in de eerste plaats noodzakelijk is de voorwaarden voor het realiseren van rechtmatigheid te verbeteren. In de gesprekken die wij hebben gevoerd, hebben wij gemerkt dat de noodzaak hiervan breed wordt ingezien, maar ook dat de bereidheid hiertoe groot is. In het kader van ons onderzoek naar de jaarrekening hebben wij al geconstateerd dat gemeentebreed een project is opgezet voor de verbetering van de Administratieve Organisatie. Wij zijn van mening dat hetzelfde noodzakelijk is voor de dossiervorming. Op basis van onze ervaringen met onderzoek tot nu toe, weten wij dat de gebrekkige dossiervorming niet alleen geldt voor de afdeling Ontwikkelingsbedrijf.

Een ander belangrijk leerpunt is ons inziens dat niet kan worden bepaald of wordt voldaan aan de geldende wet- en regelgeving, omdat niet precies in kaart is gebracht welke wet- en regelgeving van toepassing is. Daarnaast speelt een rol dat de regels van de gemeenteraad beperkt (vooral financieel) en niet actueel (uit 1996) zijn. Wij zijn van mening dat dit gegeven een punt van aandacht moet zijn bij voor het voorbereiden van de opdracht aan de accountant en bij het beoordelen van zijn verklaring over rechtmatigheid.

En hoe nu verder?

Wij hebben geconstateerd (in het kader van ons onderzoek naar de jaarrekening) dat de verbetering van de Administratieve Organisatie gemeentebreed is opgepakt. Wij achten het van groot belang dat dit project met hoge prioriteit wordt voortgezet. Wij bevelen de gemeenteraad aan zich over de voortgang te laten informeren. Datzelfde geldt voor de verbetering van de interne controle.

Met betrekking tot de dossiervorming is onze aanbeveling dat heldere afspraken worden gemaakt over de verbetering hiervan (inrichting van de dossiers), de termijn waarop dit gebeurt en in hoeverre deze met terugwerkende kracht gelden.

Met de verordening op het financieel beheer volgend uit artikel 212 van de Gemeentewet, worden onder meer regels gesteld om te kunnen voldoen aan de eisen van rechtmatigheid van het financieel beheer. In de eerste plaats is het natuurlijk van belang dat hierin de goede regels worden opgenomen. Behandeling en vaststelling van de verordening door de gemeenteraad is op korte termijn gepland. Wat ons inziens zeker zo belangrijk is, is dat regelmatig wordt stilgestaan bij de sturende werking van die regels. Met het oog op zijn kaderstellende en controlerende rol, heeft de gemeenteraad daarin ons inziens zelf een belangrijke taak. In vervolg op dit onderzoek zou de gemeenteraad bijvoorbeeld over twee jaar kunnen nagaan in hoeverre met de regels uit de verordening 212 invulling is gegeven aan de voorwaarden voor het kunnen bepalen van de rechtmatigheid van grondexploitaties.

Als aangegeven in onze toelichting op het begrip rechtmatigheid gaat het in beginsel om een eenvoudig begrip. Het wordt complex, doordat er zoveel wet- en regelgeving

is. Ons inziens is het van belang een discussie te voeren tussen gemeenteraad en College over de invulling en toepassing van het begrip rechtmatigheid. Het gaat er daarbij om duidelijkheid te krijgen over hoe breed of smal men rechtmatigheid in zijn algemeenheid wil zien. Wij vinden deze stap van belang, omdat rond het vaststellen van de rechtmatigheid van subsidies bijvoorbeeld al bleek dat hierover zeer verschillend gedacht wordt (in dit geval door de accountant en de Rekenkamer)¹. Het algemene kader kan fungeren voor het bepalen van de inhoudelijke reikwijdte die per beleidsveld gehanteerd moet worden. In het geval van grondexploitaties zou bijvoorbeeld bepaald moeten worden of en in hoeverre wetgeving op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu, bouwen betrokken dient te worden bij het bepalen van de rechtmatigheid.

Omdat het ons inziens onmogelijk is dit op korte termijn gereed te hebben is het verder van belang te bepalen hoe met de accountantscontrole op het gebied van rechtmatigheid wordt omgegaan.

3.2 Reactie van het College

Ons College stelt het op prijs in de gelegenheid te worden gesteld om een reactie te geven op uw rapport Rechtmatigheid, case grondexploitaties.

Wij zijn blij met het rapport omdat het een stimulans is om de kwaliteit van de uitvoering van ons grondbeleid te verbeteren. Het zal een belangrijke rol kunnen spelen in de discussie in de Raad over de rechtmatigheid maar levert ook een eigen bijdrage aan de komende discussie over grondbeleid. Wel constateren we dat u op onderdelen slecht 'indrukken' heeft kunnen opdoen. Zonder dat daar altijd een duidelijke onderbouwing voor wordt gegeven. We beschouwen het als onze opgave om verder onderzoek te doen naar de validiteit van deze indrukken.

Terecht wordt bij de aanleiding (1.1) nadruk gelegd op de complexiteit van het begrip rechtmatigheid. Wij denken dan ook dat de in hoofdstuk 2 opgeroepen vraagstelling aan de hand van meer gemeentelijke voorbeelden zal moeten worden besproken. Zo kan de gewenste discussie binnen een heldere en meer gemeentebrede context wordt gevoerd.

De twee gekozen voorbeelden binnen het onderzoek bevatten veel interessante aspecten maar zijn vanwege hun complexiteit ook erg specifiek van aard. Wel wijzen we hierbij op de relatie met de nieuwe verplichte paragrafen "verbonden partijen" en "grondbeleid" in de begroting 2004. Deze paragrafen houden nauw verband met de rechtmatigheidvraag zoals deze in het rapport van de Rekenkamer is onderzocht.

De algemene en bredere discussie zal echter op veel meer beleidsgebieden aan de orde zijn.

De feitelijke constatering in het rapport, ook ten aanzien van het onderzochte grondbeleid, dat oordeelsvorming omtrent rechtmatigheid niet goed mogelijk is zolang onvoldoende vastligt- respectievelijk door de

¹ Zie het Rekenkamerrapport 'Onderzoek jaarrekening 2002', dd juli 2003.

Raad is vastgelegd- welke wet- en regelgeving als toetsingskader moet dienen en welke rapportagecriteria daarbij gelden, is fundamenteel. Enerzijds omdat het de basis van het overheidshandelen en het kwaliteitsoordeel daarover betreft, anderzijds omdat het een domein belicht waar de komende jaren meer en meer de aandacht op zal worden gevestigd. Immers, met ingang van 2004 zal ook de rechtmatigheid onderwerp van beoordeling door de accountant zijn; de inmiddels uitgewerkte verordeningen volgend uit de artikelen 212 en 213 van de Gemeentewet scheppen daarvoor de context. Om dit goed te kunnen uitvoeren is echter een systematische inventarisatie van rechtmatigheidcriteria en het daarbij te hanteren afwegingskader nodig.

De Nota Grondbeleid die ons College in eerste lezing in december zal voorleggen aan de Raad biedt aanvulling en verdieping van de hier aan de orde zijnde materie.

Na Raadsvaststelling zal het de kaders stellen ten aanzien van werkwijze bij de uitvoering van het grondbeleid, de beschrijving van de specifieke verantwoordelijkheden van College en Raad hierbij en de informatievoorziening naar de Raad. De sturingsmogelijkheden voor de Raad in dit beleidsveld komen daarbij uitdrukkelijk aan de orde. De rechtmatigheid van gemeentelijk handelen op dit specifieke beleidsgebied kan op deze manier worden gedefinieerd en verankerd.

Onze verdere beschouwingen en de inhoudelijke kanttekeningen bij het rapport volgen in grote lijnen de volgorde van het rapport en beperken zich dan ook meer tot de inhoud van het onderzoek.

Ten aanzien van de bevindingen uit hoofdstuk 3 onderschrijven wij de formulering dat we "met de inzichten van nu terugkijken naar handelingen van (soms) jaren terug". Dat is overigens heel leerzaam en verschaft inzicht in de kwetsbare plekken en leidt tot verbeterpunten. Zo leidt het tot aanscherping van vragen en afwegingen die vandaag de dag even relevant zijn als toen, zoals bijvoorbeeld de relatie tot "verbonden partijen" als de GEM.

Wij zijn op weg van een administratief georiënteerd en voor de Raad erg ondoorzichtig grondbedrijf naar een bestuurlijk transparant en realiserend ontwikkelingsbedrijf waarbij analyse en beheersing van risico's onderdeel van de planvorming is. De aanpak van de ontwikkeling van Koers West is een daarvan een goed voorbeeld.

Het eindpunt daarin is echter nog niet bereikt. In de periode tussen 1996, toen de Nota Vermogenspositie als kader voor het grondbedrijf door de Raad werd vastgesteld, en nu zijn wel een aantal belangrijke stappen gezet. We noemen:

- Het formuleren van inhoudelijke en financiële beleidsuitgangspunten bij de start van planexploitaties die door de Raad worden vastgesteld,
- De halfjaarlijkse Voortgangsrapportage Grote Projecten vanaf 1999,
- De verantwoording in het programma Grondbeleid en de daaronder hangende productgroepen in het DIBB vanaf eind 2001.

De koppeling van door de Raad vooraf gewenst resultaat bij projecten aan het werkelijk te realiseren resultaat dient echter verder zichtbaar te worden gemaakt, zowel financieel als inhoudelijk.

Nadere invulling verdient de vraag hoe tussentijdse informatieverstrekking aan en sturing door de Raad vorm krijgt zonder

dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid van de gemeente als speler op de vastgoedmarkt.

Het rechtmatigheidsbeginsel houdt naar onze mening in dat verband ook in dat zorgvuldig wordt omgegaan met gemeenschapsgeld.

In de begroting (hfdst. 8.3) is dit reeds aangekondigd als onderwerp in de Nota Grondbeleid

Kritiek op dossiervorming nemen wij ter harte. Veel energie is de afgelopen jaren gestoken in het draaiend krijgen en houden van de noodzakelijke stedelijke ontwikkelingen. Bij de in dit verband gestarte eigen ontwikkelingen van de afgelopen jaren is dossiervorming dan ook anders vorm gegeven dan vroeger, gekoppeld aan de organisatie binnen een project. We hebben meer vooruit dan achteruit gekeken op dit gebied. De beschrijving van de Administratieve Organisatie loopt als gevolg van reorganisaties (van DPG in 1999, via DSP naar DWS nu) achter. Toch wordt de AO wordt door de accountant als solide ervaren.

Ook wij zijn echter van mening dat in 2004 de werkprocessen van het Ontwikkelingsbedrijf opnieuw moeten worden geanalyseerd en beschreven. Hierbij zal ook de aansluiting op de aanpalende ketens in de gemeentelijke organisatie onder de loep worden genomen.

De gesignaleerde "dubbele-petten-problematiek", het ontbreken van voldoende functiescheiding, belangenverstrengeling, mogelijk zelfs leidend tot een loyaliteitsvraagstuk in samenwerkingen met private partijen (PPS), wordt naar ons oordeel in de rapportage te simpel afgedaan met de constatering dat het misschien nu wel niet kwetsbaar is maar op de langere termijn niet aan te bevelen is. In dit opzicht willen we hierop wijzen dat in het college er al vaak een onderscheid wordt gemaakt tussen de wethouder die als commissaris of aandeelhouder optreedt en de verantwoordelijk portefeuillehouder.

Dit vraagstuk vraagt overigens verdere verdieping. Een consequent doorgevoerde functiescheiding zou kunnen inhouden dat bestuurders en ambtenaren geen functies meer vervullen in dergelijke organisaties. Verder op afstand zetten van deze PPS-bedrijven is dan het gevolg. Tegelijk wordt echter in het rapport geconstateerd dat PPS samenwerkingen (zoals de VOF en de GEM) na oprichting zelfstandig gaan opereren zonder democratische controle.

Deze aspecten van samenwerking, de rol van gemeentelijke deelnemers daar in, de rol van de gemeente als aandeelhouder, de balans tussen zeggenschap en risicodeling maar vooral ook de verhouding tussen de private en publieke taken van de overheid, vraagt om een meer gedegen discussie en conclusie. Aan de hand van de Nota Grondbeleid, waarin ook de deelnemingen aan de orde komen, zal deze discussie goed gevoerd kunnen worden.

De algemene opmerking dat de indruk bestaat dat in ambtelijke advisering het bestuur onvoldoende inzicht wordt geboden in de financiële risico's van de verschillende projecten (pag. 10) onderschrijven wij beslist niet en wordt ook in de rapportage zelf niet onderbouwd. Alle gemeentelijke planexploitaties worden ieder half jaar in het kader van de door de Raad vast te stellen VGP rapportage geactualiseerd. Ook wordt de hoogte van de ABR dan opnieuw bepaald. Per planexploitatie wordt hierbij ingegaan op de achterliggende risico's. Substantiële wijzigingen worden door middel van een algehele herziening aan de Raad voorgelegd (pag.11). De verwerking van het Voorkeursmodel van de Waalsprong wordt dan ook in de vorm van een volledig herziene exploitatie aan de Raad voorgelegd.

Hoofdstuk 8 uit de begroting gaat overigens ook nader in op de risico's van de planexploitaties en de stand van de ABR.

De opmerking boven aan pag. 13 over de onduidelijkheid die er vermoedelijk, zelfs tot op heden toe, zou zijn bij Bestuur en Ontwikkelingsbedrijf ten aanzien van de risico's van het Mariënburchproject worden door ons als onjuist van de hand gewezen. Wel constateren wij dat de communicatie over deze risico's kennelijk beter moet. Wij zullen werken aan verbetering. De eerdergenoemde planexploitatie van Koers West maar ook de invulling van de hoofdstukken 8 en 9 in de begroting zijn voorbeelden daarvan.

De opmerkingen ten aanzien van de zorgvuldige en tijdige mandatering van aandeelhouders namens de gemeente nemen wij ter harte.

3.3 Nawoord Rekenkamer

Wij constateren met genoegen dat het College onze bevindingen ten aanzien van het begrip rechtmatigheid en ons voorstel voor het concretiseren daarvan in grote lijnen onderschrijft. Wij zien dit als een goede basis om te komen tot concrete en in de tijd afgebakende afspraken tussen gemeenteraad en College over de werkwijze rond rechtmatigheid.

Op twee punten uit de reactie van het College willen wij nader ingaan.

Naar het oordeel van het College wordt het bestuur met de ambtelijke adviezen voldoende inzicht gegeven in de financiële risico's. Wij willen hierbij een kanttekening plaatsen. Wij hebben in de dossiers nauwelijks stukken teruggevonden, waaruit blijkt dat pro-actief gestuurd wordt op risico's en wij hebben geconstateerd dat bewaking en controle op gemaakte afspraken weinig plaatsvindt. In de VGP wordt informatie verstrekt op saldobasis en vindt aan de hand daarvan een herberekening van de ABR plaats. In het VGP wordt een nieuwe financiële eindsituatie gepresenteerd; op inhoudelijke wijzigingen of risico's wordt alleen in algemene termen ingegaan. Omdat de informatie in het VGP de wijzigingen ten opzichte van het voorgaande VGP betreft, vertroebelt het beeld ten opzichte van het oorspronkelijke besluit.

Het tweede punt waarbij wij willen stil staan zijn de risico's van het Mariënburchproject. Onze indruk dat de risico's van dit project vermoedelijk tot op heden onduidelijk zijn, baseren wij op het feit dat wij in de dossiers een aantal onduidelijkheden zijn tegengekomen, in combinatie met het feit dat geen sprake is van verbijzonderende interne controle. Wij doelen bij die onduidelijkheden op de afgegeven garantie die een veelvoud betreft van het geraamde tekort op de exploitatie als de gemeente het project zelfstandig zou trekken, op de tussentijdse winstneming waarvan wij niet hebben kunnen vaststellen op basis waarvan deze is berekend, op de onduidelijkheid met betrekking tot de hoeveelheid gerealiseerde m² meter bruto vloeroppervlak en op de mate waarin het B-winkelmilieu ook op de lange termijn gerealiseerd kan worden.

3.4 Beschrijving stand van zaken uit jaarverslag 2003

Het rapport is nog niet behandeld door een raadscommissie en/of de gemeenteraad. Bij de aanbieding van ons rapport hebben wij de gemeenteraad geadviseerd het onderwerp rechtmatigheid in zijn algemeenheid te behandelen in de commissie Algemeen Bestuur en de rechtmatigheid van grondexploitaties in de commissie Stadsontwikkeling.

3.5 Voortgang 2004

Het rapport is voor het eerst besproken in de commissie Algemeen Bestuur van maart 2004. Daar stond specifiek het onderdeel rechtmatigheid op de agenda. In die vergadering is afgesproken dat het College in de gelegenheid wordt gesteld om verbeteringen aan te brengen en dat het Rekenkamerrapport vervolgens over een half jaar in de Raad wordt behandeld, samen met deze verbeteracties. Het concept voor de Kadernota Grondbeleid, waarin het College ook is ingegaan op de verbeteracties naar aanleiding van het Rekenkamerrapport, is behandeld in de commissie Stadsontwikkeling op 13 september. Een definitieve versie van deze nota is besproken in de commissie Stadsontwikkeling op 10 januari 2005. Besluitvorming hierover is aan de orde in de vergadering van de gemeenteraad van 2 februari 2005.

In ons onderzoek naar de jaarrekening 2003 hebben wij expliciet aandacht besteed aan de wijze van verantwoording over grondexploitaties. De gemeenteraad heeft onze conclusies en aanbeveling naar aanleiding van de onderzoeksresultaten overgenomen door (raadsbesluit 14 juli 2004):

Het College te verzoeken om ten aanzien van het Grondbeleid de volgende maatregelen te treffen:

1. In samenspraak met de Raad kengetallen te ontwikkelen voor het grondbeleid om de sturing daarvan te verbeteren;
2. Een één op één relatie te leggen voor de exploitaties tussen de jaarrekening en de Voortgangsrapportage Grote Projecten;
3. Jaarlijks één of twee doelmatigheidsonderzoeken naar planexploitaties te verrichten en dit op te nemen in de verordening 213a.

In de concept Kadernota Grondbeleid is aangegeven dat in het kader van het project 'bedrijfsvoering' gewerkt wordt aan de ontwikkeling van kengetallen. In de commissie(s) of Gemeenteraad is hier nog niet over gesproken. Punt 2 is pas aan de orde voor de jaarstukken 2004. Aan punt 3 is nog geen invulling gegeven.